

Порадник МЕТОДИСТА

Методичний бюллетень, адресований учителям екології та біології

Екологічне виховання – розбудова кращого майбутнього

Екологічна культура – частина загальної культури, шлях до її формування лежить через ефективну екологічну освіту. Середній школі, за Концепцією екологічної освіти, прийнятої 2001 р., відводиться провідна і відповідальна роль в екологічній освіті та вихованні учнівської молоді.

Мета екологічної освіти – формування людини з новим, екоцентричним типом мислення, високим рівнем екологічної культури.

Завдання – створити систему знань, умінь і навичок, які забезпечать громадську відповідальність за стан навколошнього середовища, готовність покращувати шляхи прийняття необхідних екологічно грамотних рішень на основі нового стилю мислення і життя в злагоді з природою.

Згідно із Держстандартом екологічної освіти школярів, екологічна освіченість випускника школи – це:

володіння системними знаннями про екологічні взаємодії людини і суспільства, екологічні проблеми сучасності та способи їх розв'язання; ставлення до природи як однієї з головних життєвих і морально-етичних цінностей; екологічно доцільна поведінка й діяльність, наполегливе прагнення до активної охорони та відновлення навколошнього середовища, здатність діяти по совісті в спілкування з природою і людьми;

здатність до причинного та імовірнісного аналізу екологічних ситуацій, альтернативного мислення у виборі способів розв'язання екологічних проблем на рівні побутової поведінки.

У шкільній практиці поширені різноманітні методи і форми навчання, виховної роботи, що сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, формуванню екологічної свідомості й компетентності, розвивають уміння систематизувати знання, самостійно їх набувати й використовувати на практиці.

Земле, навчи мене бути спокійним,
Як трави спокійні у місячнім сяйві.
Земле, навчи чекати й сподіватися,
Як ніжні бутони чекають цвітіння.
Земле, навчи мене бути сильним духом,
Як одиноче дерево в полі.
Земле, навчи мене бути вільним,
Як в піднебессі орел ширяє.
Земле, навчи мене бути покірним,
Як листя, що в 'яні в осінню пору.
Земле, навчи мене бути вдячним,
Як поле, що слози дощу віddaє.
Молитва племені юта.

Л.ШЕЛЕСТЮК, методист райметодкабінету.

·У природі немає нічого досконалого і водночас все ідеальне.

·Читати про природу – це добре, та набагато краще прогулятися по лісу і прислухатися до неї, вона розкаже вам те, що не написано в книжках.

·У природі немає для нас ні нагород, ні покарань, у неї є лише наслідки.

·Для художника не існує нічого потворного в природі.

·Якби природа не була така прекрасна, вона була б нічого не варта, а в такому разі і життя було б не варто того, щоб його проживати.

·Природа завжди прагне діяти по-простому.

·Коли природі потрібно щось створити, вона народжує генія, який зробить це за неї.

·Секрет природи – це терпіння.

·Якщо ви хочете вивчати та цінувати природу, спершу необхідно зрозуміти мову, на якій вона говорить.

·Природу неможливо побачити очима, її можна лише зрозуміти розумом і відчути серcem.

·Навіть у найпрекрасніших своїх мріях людина не може уявити нічого прекраснішого ніж природа.

·Природа говорить так: «Або вивчай мої закони, або я тебе примушу і тоді не лише не будеш мати ніякої користі, так ще й отримаєш збитки».

·Природа не знає жодних прав, її відомі тільки закони.

Офіційні документи

Управління освіти, молоді та спорту
Красилівської районної держадміністрації

НАКАЗ

22.03.2013 р. м. Красилів №74

Про проведення місячника екологічної освіти і виховання у навчальних закладах району

Відповідно до пункту 2.2 наказу Міністерства освіти і науки, Ю молоді та спорту України від 27.01.2012р. №74 "Про затвердження Плану всеукраїнських і міжнародних заходів з дітьми та учнівською молоддю" та Плану комплексних заходів з екологічної освіти і виховання, формування екологічної культури учнівської молоді навчальних закладів Красилівського району на 2011-2015 рр. та з метою пропаганди екологічної культури, забезпечення організованої екологічно-натуралістичних та природоохоронних заходах,

НАКАЗУЮ:

Провести з 01.04. по 30.04.2013 року в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах місячник екологічної освіти та виховання.

Затвердити заходи по проведенню місячника екологічної освіти і виховання (додається)

Керівникам навчальних закладів району:

3.1. Забезпечити належне проведення місячника екологічної освіти і виховання.

3.2. Розробити план заходів щодо проведення місячника екологічної освіти і виховання.

3.3. Інформацію про проведення місячника подати у рай методкабінет до 03.05.2013 р.

4. Методисту РМК з природничих дисциплін (Шелестюк Л.Л.) надати методичну допомогу адміністрації та вчителям навчальних закладів у проведенні місячника.

5. Контрольза виконання наказу покласти на завідувачку районного методкабінету Абельчук З.С.

Начальник

ЗАХОДИ

щодо проведення місячника екологічної освіти та виховання школярів

1. Урочиста лінійка з нагоди відкриття місячника екологічної освіти і виховання –

01.04. – Адміністрації шкіл.

2. Акція «Майбутнє лісу в твоїх руках»:

конкурс малюнків «Людина та ліс»(1-4 класи, I етап);

конкурс на кращий твір «Людина та ліс» (6-7 класи, I етап);

посадка молодого лісу, проведення робіт по впорядкуванню лісових насаджень –

квітень 2013 року – адміністрації шкіл, класоводи, вчителі ЗОШ.

3. Трудові акції «Турбота молоді тобі, Україно!»; «Зелений паросток майбутнього»;

«День Землі»; «День Довкілля»;
«Дерево життя»;

«День первоцвітів»,
«День зустрічі птахів»;
«День води»;
«День захисту домашніх тварин»;
«День здоров'я»;
«Міжнародний день Землі» (22.04.);
Районна акція «Екологічна стежка – в кожній школі!» –
Квітень 2013 року – ЗОШ, позашкільні навчальні заклади

4. Екологічні заходи:

Ранок «День зустрічі птахів» (1-4 класи)

Конкурс на кращий малюнок за темами:

«Природа і ми», «Весняні квіти», «Краса природи Поділля», «Мій рідний край – моя Земля» (1-4 класи);

- конкурс на кращий малюнок, плакат на екологічну тематику: «Птахи наші друзі», «Дзвони Чорнобиля», «Я – частинка природи» (5-6 класи).

Квітень 2013 року – ЗОШ, позашкільні навчальні заклади.

5. Природоохоронна робота:

створення нових зелених насаджень,

проводити зачистки територій школи, населених пунктів; зелених зон;

розвішування шпаківень;

обстежити, розкопати, розчистити від мулу, завалів, сміття струмки і потічки, криниці;

створення в навчальних закладах екологічних стежок (**протягом року**);

вести пошук та облік представників тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, Червоної книги Хмельниччини (**протягом року**);

проведення екологічних освітніх заходів, тематичних вечорів, відкритих уроків, бесід, години спілкування, виставок, пропаганда екологічної літератури, випуски стінгазет –

Квітень 2013 року – ЗОШ, позашкільні навчальні заклади.

Тиждень екологічного всеобучу:

ігри на екологічну тематику (1-4 класи);

підготовка повідомлень, виступів на природоохоронну тематику (5-11 класи);

зіставлення круглого столу по екологічних проблемах регіону «Наше місто (село) – наше здоров'я» (5-11 класи);

науково-практична конференція на природоохоронну тематику (8-11 класи);

розв'язування екологічних та біологічних задач на уроках з предметів природничого циклу; написання на уроках української мови та літератури творів на тему: «Природа і ми»;

експурсії у парки, сквери населеного пункту або околиці з метою спостереження за змінами у природі, вивчення видового складу рослин і тварин (1-11 класи); класні та виховні години, присвячені природоохоронній тематиці, екологічним проблемам рідного краю (1-11 класи);

зустрічі з екологами, лісниками, інспекторами з охорони природи

ЗОШ, позашкільні навчальні заклади.

УЧНІВСЬКА КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ

В рамках Всеукраїнської експедиції учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина - Україна»

I етап (заочний)

За місяць до очного етапу подати:

анкети – заяви

власні наукові статті обсягом до 5 аркушів(А-4) , структуровані і технічно оформлені відповідно до вимог оргкомітету.

Рекомендована структура матеріалів:

титульна сторінка;

тези роботи;

зміст («Список скорочень», «Вступ», «Матеріали та методи дослідження», «Результати», «Висновки», «Пропозиції» чи «Впровадження»)

Експертна оцінка буде проводитися за такими критеріями:

- аргументованість вибору теми, її актуальність і науковість (вміння використовувати наукові методи, опрацювання значного кола наукової літератури, інших джерел);
- повнота розкриття теми (послідовність і доказовість розкриття, логічність, урахування всіх сторін проблеми);
- аргументованість висновків (вони мали відповідати поставленим завданням).
- грамотність викладу та культура оформлення.

II етап (очний)

ПРОГРАМА районної дитячої науково-практичної конференції з питань виконання школярами Красилівщини дитячих науково-дослідницьких робіт в галузі екології та біології

15 травня 2013 року

9-00 – 10-00 – зайді з реєстрація учасників дитячої науково-практичної конференції в приміщенні НВК «Гімназія та ЗОШ І ст.»

10-00-10-30 – знайомство учасників конференції.

Виставка кращих матеріалів дослідницької роботи школярів.

- відкриття конференції.

- презентація дитячих науково-дослідницьких робіт секції екології та біології. Номінації «Заповідними стежками рідного краю» та «Живи, земле»

- перерва

- круглий стіл за участю юних дослідників – наукових керівників дитячих науково-дослідницьких робіт в галузі біології та екології. Обмін досвідом виконання робіт та консультації з вченими та фахівцями.

- організація дозвілля школярів. Екскурсія в музей НВК, керівник: Скрипнюк Л.Г.

- підведення підсумків роботи секції «Біології та екології».

- урочисте закриття конференції. Відзначення кращих дослідників, доповідачів, керівників, науково -дослідницьких проектів.

- від'їзд учасників конференції.

Попередній регламент

виступи до 7 хвилин;

відповіді на запитання інших пошуковців чи керівників секцій – 3 хвилини;

поставити запитання промовцям – 1 хвилина.

СКЛАД ОРГКОМІТЕТУ

АБЕЛЬЧУК З.С. – завідувачка районного методичного кабінету;

ЩИБОРОВСЬКА Т.В. – методист в виховній роботі РМК;

ШЕЛЕСТИОК Л.Л. – методист природничих дисциплін РМК;

ЛІЩУК А.В. – вчитель біології та екології Великозозулинецької ЗОШ І-ІІІ ст.;

КУЗНЕЦОВА Г.Є. – вчитель біології Антонінської ЗОШ І-ІІІ ст.;

ТИМЧЕНКО Н.В. – вчитель біології та екології НВК «Гімназія та ЗОШ І ст.»;

ГАЙДЕНКО В.А. – вчитель біології Великоорлинської ЗОШ І-ІІ ст.;

ГРИНЧАК Л.І. – вчитель біології Манівецької ЗОШ І-ІІ ст.

Орієнтовна тематика науково-дослідницьких робіт з біології та екології

Вплив автошляхів на стан популяцій хребетних тварин прилеглих територій.

Екологічний моніторинг за впливом автошляхів на стан чисельності птахів у популяціях прилеглих територій.

Динаміка чисельності популяцій білого лелеку у населеному пункті.

Екологічні особливості гніздування лелеки білого на Красилівщині.

Особливості біології сови вухатої на Красилівщині.

Особливості біології дятlopодібних на Красилівщині.

Отрійний рослинин Красилівщини.

Сучасний стан популяції ефемероїдів на Красилівщині.

Осеній аспект синантропної орнітофауни урбанізованих територій.

Нетипові домашні птахи населених пунктів Красилівщини: особливості годівлі, розведення, утримання.

Епіфітні мохоподібні містка Красилівщина.

Сучасний стан бобра річкового у басейні річки Случ Красилівського району.

Поширення амброзії полінолистої в населених пунктах сільської ради Красилівського району.

Ефективність природних методів боротьби з колорадським жуком.

Особливості організації роботи приватного зоопарку.

Моніторингові дослідження орнітофауни гідрологічного заказника «Росоловецький».

Моніторингові дослідження орнітофауни орнітологічного заказника Кузьминський».

Видовий склад та чисельність представників орнітологічного заказника «Кузьминський».

Бук європейський у природно-заповідних об'єктах Красилівського району.

Горіх Зібольда у природно-заповідних об'єктах Красилівського району.

Дуб звичайний у природно-заповідних об'єктах Красилівського району.

Сортовивчення садових нарцисів, господарсько-біологічна оцінка інтродуктивних форм.

Оцінка екологічного стану приземного шару атмосферного повітря мікрорайону «Левада» м. Красилівщина.

Дослідження природного стану горіха каштану на території м. Красилівщина.

Ліхеноіндикація як метод аналізу стану повітря та його забрудненості у м. Красилівщина.

Гідроекологічна оцінка водних басейнів (озера, ставу, річки) в межах міста (села) Красилівського району.

Комплексна науково-дослідницька експедиція малими річками Красилівщини.

Екологічна оцінка стану пам'ятки природи садово-паркового мистецтва Антонінський парк.

Екологічні проблеми сучасного міста.

Дослідження заходів інтегрованого захисту сільськогосподарських рослин в агроформуваннях району.

Парк, як природно-антропогенна система, його роль у створенні сприятливих умов для здоров'я та відпочинку місцевих жителів.

Вивчення проблем «Зеленої зони» міста.

Перспективні фітогербіциди.

Малі комплекси в екосистемі міста (села). Структура та біотопічний розподіл.

Динаміка чисельності рідкісних рослин гідрологічного заказника місцевого значення «Волинський» («Росоловецький»)

ВІСІМ КРОКІВ УСПІШНОГО ПРОЕКТУ

КРОК 1

Вибір назви проекту й теми дослідження

Тема дослідження, над якою працюватимуть учні, виражає основний зміст, може містити називу товару чи територію.

Вона має бути конкретною та актуальною.

Назву проекту визначають відповідно до вікової категорії учнів.

КРОК 2

Об'рунтування вибору теми.

- Чому саме даний товар або послугу досліджують?

- Які властивості даного товару або послуги викликали найбільшу зацікавленість в учнів?

КРОК 3

Визначення мети й завдань роботи

Мета має бути чіткою, конкретною; завдання – відповідати віковим особливостям учнів і мати практичну спрямованість на кінцевий результат.

КРОК 4

Визначення етапів та термінів проведення дослідження.

визначення критеріїв та параметрів, за якими буде проводитись аналіз товару чи послуги; збір інформації; оцінка і порівняння отриманих результатів; узагальнення результатів дослідження.

КРОК 5

Вибір оптимальних методів дослідження

Вони мають бути адекватні меті й завданням дослідження, відповідати загальним вимогам техніки безпеки.

Наприклад: анкетування, опитування, маркетингове дослідження, таблиці, діаграми, схеми, малюнки, фото тощо. Вони мають відповідати віковим особливостям даної групи учнів.

КРОК 6

Технологія дослідження

вибір зразків товарів чи послуг, що будуть досліджуватися; збір та ознайомлення з інформацією про послугу або товар (вивчення упаковки, маркування тощо); перевірка відповідності отриманої інформації про якість товару чи послуги тим стандартам і показникам, які встановлені самими учасниками дослідження; оформлення результатів дослідження.

КРОК 7

Висновки та рекомендації

Оформлення висновків та рекомендацій щодо обраного товару чи послуги.

КРОК 8

Оформлення конкурсної роботи

Робота, що надається на Конкурс, має бути виконана у вигляді електронного текстового файла обсягом не більше 10 сторінок тексту у форматі doc, шрифт Times New Roman, 14 кеглем через 1,5 інтервали, з додатками, що можуть містити схеми, малюнки, фото (не більш ніж 1 Мб).

У заявці необхідно чітко вказати називу роботи, прізвище, ім'я та по батькові учасників (ка), дату народження, повну домашню адресу, називу навчального закладу, клас, а також прізвище, ім'я, по батькові вчителя (викладача, керівника), який їх (його) підготував до участі в Конкурсі.

КРИТЕРІЙ ОЦІНЮВАННЯ ПРОЕТІВ

Оригінальність (20 балів)

Наскільки проект оригінальний в: постановці проблеми; підходах до вирішення проблеми; аналізі даних; інтерпретації результатів; використанні існуючого обладнання?

Науковість (30 балів)

Чи чітко сформовано проблему? Чи існує план вирішення? Чи чітко визначено ті параметри, які потрібно оцінити? При наявності контрольних дослідів – чи вірно була визначена їх потреба і чи правильно вони були поставлені? Чи відносяться виконані досліди до завдань первинної мети?

Наскільки повно розкрито проблему в роботі? Чи реальне втілення проекту в життя? Чи знайомий учень з іншими підходами чи теоріями, що стосуються проекту? Чи достатньо було часу для виконання проекту?

Чи знайомий учень з науковою літературою в галузі, якій було присвячено його проект?

Якість і 'рунтовність (20 балів)

Чіткість відповідей на запитання під час дискусії (пояснення мети, методів та вміння робити висновки). Зверніть увагу на стиль: вільна розповідь чи завченість доповіді, оскільки останнє означає слабке розуміння основ.

Чи відображають письмові матеріали розуміння учнем його дослідження? Чи має учень робочий щоденник з первинними результатами дослідження? Впорядкованість в проекті його етапів.

Ясність вихідних даних та одержаних результатів.

Чіткість оформлення друкованої версії проекту.

Відображення проекту на стенді.

«Екологічність» та практичність проекту (20 балів)

На скільки практичним є проект?

Навички (10 балів)

Чи достатньо в учня навичок, необхідних для виконання роботи (лабораторних, обчислювальних)?

Спостережливість.

Навички планування експерименту та роботи.

Навички проведення презентацій.

На скільки відповідає вимогам стиль викладення та оформлення?

ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА

Світ наш – тільки школа, де ми вчимося пізнавати

М.Монтань.

Перша екологічна стежка (Штангієвська стежка) на території України створена Кримським гірським клубом 1899 р. Під довжина становила 8,5 км. Проходила вона східни схилом Ялтинської яйли. 1916 р. поблизу Судака прокладено історико-археологічну стежку.

Наприкінці 80-х рр. минулого століття в Україні створено першу навчальну екостежку. Із цього часу така доступна і водночас цікава форма екологічної освіти, як екскурсії в природу, набула поширення і визнання. Перш за все – у межах природно-заповідного фонду, на територіях перших в Україні національних природних парків - Карпатського (1980 р.) і Шацького (1983 р.), природних заповідників Криму, а також навколо міст Києва, Львова тощо.

На початку ХХ ст. перші екологічні стежки (більше туристичні) прокладено у США, зокрема, 1940 р. в горах Аппалачах. У 1986 р. її оголосили Національною стежкою. На початку 1960-х рр. з'являються перші стежки у Прибалтиці, зокрема Естонії. Згодом стежки прокладають у Лахемааському національному парку.

Якою має бути стежка?

Екологічна стежка – це спеціальний маршрут, що створюється з метою демонстрації природоохоронних, естетичних і культурних цінностей. Такі маршрути можуть проходити через урбанізовані, індустріальні, сільськогосподарські ландшафти. Формуванню екологічної стежки передує її екологічна експертиза, розробка і затвердження документації (погодження з користувачем на відведення земель та створення екологічної стежки, встановлення щитів, аншлагів тощо).

Важливі місце в екскурсійній діяльності посідає маркетинг, зокрема реклама екологічної стежки: короткий опис екологічної стежки (назва, довжина, початковий та кінцевий пункти, головні об'єкти спостереження); дані про адресу та відповідальний підрозділ (особу національного природного парку; інформацію про сервісні послуги; рекомендації щодо одягу відвідувачів; рекомендації щодо дій в експериментальних ситуаціях).

На маршруті стежки можуть бути розташовані рекреаційні та санітарно-гігієнічні об'єкти. Інформаційні щити (стенди), аншлаги, охоронні знаки розміщають по всьому маршуруту для забезпечення пізнавальної, попереджуvalnoї інформації (схема маршруту, відстані, (атракції), правила поведінки, перестороги та попередження щодо різних явищ природи чи об'єктів на маршруті, витяги із законодавчих документів, малионки тощо); при цьому враховується їх естетичність та оптимальне сприйняття.

Маршрут стежки треба прокладати так, щоб обминати найбільш уразливі екосистеми, види флори та фауни, геологічні

утворення. Також необхідно враховувати особливості розвитку живих організмів (гніздування, цвітіння алергенів,нерест тощо) і, за необхідності, призупинити активне антропогенне навантаження.

Екологічна стежка повинна мати свою назву, номер, маркування (у вигляді спеціальних стандартних знаків-символів, смужок чи кружечків, які розміщають, не пошкоджуючи їх, скелях, дорозі). Для кожної стежки видають путівник, де вказано історію створення, природні та історико-культурні (культові, археологічні) цінності, описується маршрут, наводиться картосхема, правила поведінки, зразки знаків, окремі краєвиди, фото рослин, інших об'єктів на маршруті. Протяжність екологічної стежки обмежена – не більше 2 км, ширина 1-1,5 м.

Екскурсії на екостежках проводять учителі природничих дисциплін, спеціально підготовлені екскурсоводи.

Стан екологічної стежки потрібно постійно контролювати, проводити реконструкції, оновлювати обладнання, а також перевіряти дотримання природоохоронного законодавства та правил поведінки відвідувачів.

У найбільш привабливих місцях екостежки передбачені майданчики для перепочинку, бесід, спостережень, фото тощо. Має гарантуватися безпека відвідувачів.

Під час облаштування екостежки враховують можливі ризики, які виникають (можуть виникнути) під час та після дощів (грози, снігопадів, штурмів, пожеж тощо). Місця ризику відповідно обладнують (містками, поручнями, стежки покривають гравієм чи посипають піском тощо).

Екскурсовод на початку екскурсії зобов'язаний попередити відвідувачів про можливі негативні біотичні (укуси змій, бджіл, павуків і т.п. пошкодження колючими виростами рослин, отруєння ягодами та грибами тощо) та абіотичні (зсуви й осипи землі, сходження лавин, обледеніння стежки тощо) впливи у випадку недотримання умов безпеки. Він повинен володіти навичками першої медичної допомоги, мати при собі аптечку. Бажаним є наявність в екскурсовода засобу мобільного зв'язку.

Відвідування здійснюється екскурсійними групами. Максимальна численність екскурсійної групи, як правило, не перевищує 30 чол. Усі члени групи повинні чути команди екскурсовода під час руху та розповіді про цінності природно-заповідної території під час зупинок – за умови відповідального облаштування місця відпочинку (лавки, укриття на випадок дощу, грози, снігопаду тощо).

Наголосимо наразі не дуже важливі умові: з огляду на духовно-інтелектуальну кризу нашого суспільства, екостежка повинна стати не просто освітньою, науково-пізнавальною, вона може бути (у межах держави) серйозним ідеологічним інструментом, засобом впливу на маси, на їх свідомість.

Календар екологічних дат стане в пригоді вчителю біології та екології під час:

організації позакласної роботи;

проведення місячника (декади, тижня) природничих наук;

оформлення інформаційного куточка з біології та екології;

організації й проведення занять екологічного гуртка.

Екологічний календар

СІЧЕНЬ

- 11 День заповідників
- 18-25 Зимовий облік птахів
- 29 День мобілізації зусиль проти загрози ядерної війни

ЛЮТИЙ

- 2 Всесвітній день охорони водно-болотних угідь
- 19 Міжнародний день захисту морських саваців

БЕРЕЗЕНЬ

- 14 Всеукраїнський день дій проти гребель, на захист річок, води та життя
- Друга субота
День землевпорядника
- 21 Всесвітній день лісів
- 22 Міжнародний день води
- Всесвітній день водних ресурсів
- 23 Всесвітній метеорологічний день

КВІТЕНЬ

- 1 Міжнародний день птахів
- Перша неділя
День геолога
- Третя субота
Всеукраїнський день Довкілля
- 3-4 Шорічна міжнародна екологічна акція на підтримку заповідної справи «Марш парків»
- 22 День Землі
- 26 Міжнародний день нам'яті жертв радіоакційних аварій та катастроф

ТРАВЕНЬ

- Друга субота неділя
Всесвітній день мігруючих птахів
- 12 День екологічної освіти
- 15 Міжнародний день клімату
- 22 Міжнародний день біологічного різноманіття
- 24 Європейський день парків

ЧЕРВЕНЬ

- 5 Всесвітній день охорони навколошнього природного середовища
- 7 День працівників водного господарства
- 8 Всесвітній день океанів
- 17 Всесвітній день боротьби з опустелюванням та посухою

ЛІПЕНЬ

- 7 День працівників природно-заповідної справи
- 11 Всесвітній день народонаселення

СЕРПЕНЬ

- 6 День дій за заборону ядерної зброї
- 16 Міжнародний день захисту озонового шару

ВЕРЕСЕНЬ

- Третя неділя
День працівників лісового господарства
- 22 День без автомобілів
- 27 Всесвітній день моря
- День туризму

ЖОВТЕНЬ

- 30.09 – 1.10 Міжнародні дні спостереження за птахами
- 4 Всесвітній день захисту тварин
- Друга середа
Міжнародний день із зменшення небезпеки стихійних лих

ЛІСТОПАД

- 6 Міжнародний день попередження експлуатації навколошнього середовища під час війни та військових конфліктів
- 19 День працівників гідрометеорологічної служби

ГРУДЕНЬ

- 3 Міжнародний день боротьби з пестицидами

Зразок клопотання щодо оголошення території заповідною

Начальнику державного управління охорони навколошнього природного середовища в Сумській області

Пропоную надати статус особливої охорони ландшафтного заказника місцевого значення природній Довгополівської сільської ради біля с. Овлаші Роменського р-ну, Сумської області.

Мета створення заповідного об'єкта – збереження природної території як місця існування

популяції видів рослин і тварин, частину яких внесено в додатки Бернської конвенції,

Червоної книги України, обласного Червоного списку (вусач дубовий західний, плоскотілка червона, вусач – земляний хрестоносець, пальчастокорінник травневий, півники болотні, анемона лісова, вусач великий дубовий західний, вусач мускусний, жук-олень), та місця розташування екологічних стежин матричного типу – об'єктів навчання учнів ЗОШ I-III ст. № 5 м. Ромин.

Природна екологічна система, що пропонується для заповідання, утворена різноманітними типовими біотопами. Вона розташована в неширокій балці завдовжки близько 2 км., на дні якої протікає безіменний струмок. На ній є 5 штучних водойм, ставків; три невеликі та два середні за розмірами. Два останні перебувають у розпорядженні райондодержадміністрації і передані в оренду.

На території запропонованого об'єкта є діючий кар'єр цегельного заводу, що належить Південній заливиці. Схили балки використовують під насосища, що перебувають у запасі або розпайовані. Лівий схил (за течією струмка) покритий невеликими лісовими масивами, що знаходяться у підпорядкуванні «Агролісу» та «Держлігостспу». Русло струмка частково заболочене. Правий схил забудовано (межа с. Овлаші).

Тут уперше на Сумщині знайдено популяцію вусача земляного (окремі екземпляри останнього разу бачили в Сумському р-ні у 1971 р.). Є види, занесені до обласного Червоного списку, - півники болотні, анемона лісова, жужелиця садова та ін.

Крім вказаних видів, тут виявлено: веретільницю, ящірку прудку, вужа звичайного, зайця-русака, лисицю звичайну, ондатру, качку-крижню, їжака звичайного, крота звичайного, чаплю сіру. Школярі досліджували місця гніздування дрозда звичайного, деяких інших видів птахів, зокрема хижих. Світ комах характеризується великою різноманітністю.

Пропоновану для заповідання територію місцеве населення використовує як рекреаційну зону.

НЕБЕЗПЕКА

Територія зазнає значного антропогенного тиску (незаконне вирубування дерев, спалювання трав'яного покриву, забруднення сміттям).

Природна система зазнає руйнування від надмірного випасання худоби, низької екологічної культури частини місцевих жителів.

ПРОПОЗИЦІЇ

У зв'язку із цільною заселеністю даної території та значним антропогенным тиском на неї, пропоную: оголосити вказану ділянку заповідною – створити ландшафтний заказник місцевого значення «Овлашівський», із метою придати його до Національного природного парку «Верхньосульський» або надати статус філії.

ОБГРУНТУВАННЯ

Забезпечити впровадження спільнії програми Ради Європи та Європейської комісії в реалізації «Програми розвитку» природно-заповідних територій Конвенції про біологічне різноманіття у країнах східного регіону Європейської політики сусідства Росії та продовження реалізації принципів програми ЄС «Natura 2000» у рамках «Смарагдової мережі».

Розширити межі Національного парку «Верхньосульський» новими об'єктами ПЗФ, для підвищення його природоохоронного статусу та збільшення загальної площа заповідних територій Сумщини.

Додатки:

Фотознімки об'єктів, що мають охоронний статус.

План пропонованої заповідної території ландшафтного заказника місцевого значення «Овлашівський».

Ксерокопія плану території М: 1:10 000 із межами пропонованого заказника.

БДЖОЛОЇДКА – птах 2013 року! Українське товариство охорони птахів проголошує 2013-й роком бджолоїдки й запрошує до спостережень за видом у природі

Офіційні документи

Хмельницька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки, молоді та спорту

ЛИСТ

від 28 січня 2013 року № 43-4/2013

Про природоохоронну акцію «Бджолоїдка - Птах року 2013»

Повідомляємо, що для привернення уваги учнівської молоді до проблем охорони птахів та їх природних біотопів, залучення учнів до активної природоохоронної роботи, Національний еколого-натуралистичний центр учнівської молоді Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та Українське товариство охорони птахів пропонують дитячим і педагогічним колективам закладів освіти взяти участь у щорічній природоохоронній акції «Бджолоїдка - Птах року 2013».

Метою акції є:

- вивчення учнями біологічних особливостей птахів даного виду;
- проведення моніторингу чисельності виду на певній території;
- сприяння формуванню в учнів переконань, моральних принципів та активної життєвої позиції в галузі охорони птахів.

До участі у конкурсі запрошуються вихованці позашкільних навчальних закладів та учні загальноосвітніх навчальних закладів. Проекти можуть бути виконані як індивідуально, так і колективно. Окрема категорія проектів - інструктивно-методичні матеріали керівників творчих учнівських об'єднань, вчителів біології. Матеріали надсилали до 15 листопада 2013 року на адресу НЕНЦУМ: 04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 19 (з поміткою на конверті «Акція «Птах року»).

Умови проведення акції додаються.

Просимо Вас довести інформацію до навчальних закладів району (міста) та сприяти участі учнівської молоді і педагогів у акції.

Телефони для довідок в НЕНЦУМ: 430-04-91, 067-917-61-69 (Жестерсьова Валентина Миколаївна); Е-mail: valentina@nenc.gov.ua

Директор Департаменту

В.І.Очеретянко

ВИМОГИ до робіт у рамках акції «Бджолоїдка – птах 2013 року»

Письмові роботи (реферати, спостереження, розповіді, казки, вірші тощо) надсилайте в паперовому або електронному вигляді. Ми будемо раді отримати роботи в електронному вигляді — на електронну пошту або електронних носіях (дисках, дискетах тощо);

Прагніть зменшити вплив на довкілля, потурбуйтеся, щоб в оформленні роботи було якомога менше різноманітного пластику — папок, прозорих плівок тощо, натомість використовуйте паперові папки й альбоми.

Екологічний підхід

до оформлення роботи оцінюватиметься окремо!

У рефератах і описах виду не забувайте зазначати першоджерело (автора, книгу, журнал, адресу веб-сторінки) як у самому тексті, так і в списку літератури. А також зазначайте авторів усіх фотознімків або джерело звідки їх узято. При оцінюванні робіт ми приділятимемо окрему увагу цьому критерію.

Оформлення галерей і фотогропортажів — ми сподіваємося побачити там фотознімки, зроблені вами чи вашими колегами (вчителями, наставниками, батьками). Не хвилюйтесь, якщо не всі знімки будуть суперпрофесійними, головне що вони ілюструватимуть вашу активну роботу.

Малюнки й інші поробки надсилайте в натуральному вигляді звичайною поштою.

Чітко зазначайте своє прізвище й ім'я, вік, школу, адресу, а також прізвище, ім'я, по-батькові керівника роботи.

Роботи з поміткою «Птах року» надсилайте до 15 листопада 2013 року на адресу:

Національний еколого-натуралистичний центр учнівської молоді м. Київ, 04074 вул. Вишгородська, 19

Бджолоїдка Megops apiaster

Беселкова бджолоїдка – різноварвий, яскравий птах, який на тлі більшості знайомих нам пернатих виглядає цілком екзотично. Назва повністю відповідає дійсності – ці птахи живляться бджолами, втім цим їхній раціон не обмежується, бджолоїдки полюють також на багатьох великих комах: ос, бабок, метеликів тощо, яких ловлять у повітрі. Для таких полювань бджолоїдки озброєні довгим, злегка вигнутим і гострим дзьобом; уміють вправно видаляти жало в бджіл чи ос; неперевершенні літуни.

У колоніях, якими гніздяться бджолоїдки, птахам притаманне певне почуття співпраці. Часто птахи, яким не вдалося створили свою пару, виступають помічниками в вихованні потомства інших. Зазвичай такими помічниками стають брати самця-батька або сини одного з членів чи пари птахів. Гніздо бджолоїдки має

вигляд нори – довгий тунель, що закінчується невеликою печеркою. Свої гнізда-нори птахи риють найчастіше в піщаних чи глинистих крутосхиліх, урвищах стінах берегів водойм, рівчиків і ярів. Працюють як самець, так і самка, а заряддям праці їм слугують дзьоб і лапи. Тунель понад метр завдовжки птахи риють до двох тижнів, а часом і до 20 днів.

Бджолоїдки – мігруючі птахи, які долаючи складний, сповнений небезпек і перешкод шлях восени й на весні, втрачають, за оцінками учених, до 30 відсотків своєї популяції. Птахи з південної Європи подорожують через Середземне море й Гібралтарську протоку, а потім прямують через Сахару до зимівлі у Західній Африці. Бджолоїдки зі Східної І Центральної Європи летять через Аравійську пустелю на зимівлю на півдні Африки.

На гніздуванні з'являються пізно: на південь України прилітають наприкінці квітня, північніше – в середині травня. Відліт на зимівлю розпочинають наприкінці серпня. У Криму останніх бджолоїдок можна зустріти до середини жовтня.

Анкета «Бджолоїдка – птах 2013 року»

1. Дата спостереження	<input type="text"/>
2. Місце спостереження (нейliable населений пункт, район, область)	<input type="text"/>
3. Тип місцевості (сад, парк, улісся, лісосмуга, присадибне ділянка тощо)	<input type="text"/>
4. Кількість птахів, які спостерігали	<input type="text"/>
5. Як змінилася чисельність цього виду в Вашій місцевості за останні роки?	☐ з збільшилася ☐ зменшилася ☐ не змінилася ☐ інше
6. Як називають бджолоїдку в Вашій місцевості (місцеві, народні назви)	<input type="text"/>
7. Коротко охарактеризуйте свою участі в акції «Птах року»	<input type="text"/>
8. Спостерігач (ініціал, ім'я, по батькові)	<input type="text"/>
9. Адреса	<input type="text"/>
10. Електронна адреса (e-mail)	<input type="text"/>
11. Дата заповнення	<input type="text"/>
12. Чи є Ви членом Українського товариства охорони птахів?	☐ Так ☐ Ні, хочу стати ☐ Бажаю отримати більше інформації

Офіційні документи

Хмельницька обласна державна адміністрація
Управління освіти і науки

ЛИСТ

від 22 жовтня 2012 року №3225

Про проведення Всеукраїнського конкурсу

«До чистих джерел»

Відповідно до листа Державного управління охорони навколошнього природного середовища в Хмельницькій області від 09.10.2012 р. № 08/2801, повідомляємо, що на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2001 року № 51 організовується щорічне проведення Всеукраїнського конкурсу, «До чистих джерел» (Порядок проведення конкурсу додається на 6-ти аркушах).

Конкурс проводиться з метою заалучення широких верств населення до практичної природоохоронної роботи, спрямованої на охорону і поліпшення стану джерел, річок та водойм України, раціональне використання водних ресурсів, підвищення рівня екологічної і правової обізнаності громадян щодо охорони водних ресурсів, шляхом розвитку громадянських екологічних ініціатив.

Детальні інформація про умови та вимоги конкурсу розміщені на сайті:<http://www.menr.gov.ua/>

Просимо довести зазначену інформацію до закладів освіти райво (міськупро) та сприяти участі їх учнівських колективів у щорічному Всеукраїнському конкурсі «До чистих джерел».

Начальник управління

В.І. Очеретянко

ПОРЯДОК проведення щорічного Всеукраїнського конкурсу «До чистих джерел»

I. Загальні положення

1.1. Цей Порядок розроблено відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2001 року № 51 «Про щорічний Всеукраїнський конкурс «До чистих джерел», що установлює процедуру підготовки та проведення щорічного Всеукраїнського конкурсу «До чистих Джерел» (далі – Конкурс).

1.2. Метою Конкурсу є заалучення широких верств населення до практичної природоохоронної роботи, спрямованої на охорону і поліпшення стану джерел, річок та водойм України, раціональне використання водних ресурсів, підвищення рівня екологічної і правової обізнаності громадян щодо охорони водних ресурсів, шляхом розвитку громадянських екологічних ініціатив.

1.3. Основними завданнями Конкурсу є:

підтримка природоохоронної діяльності, спрямованої на досягнення конкретних практичних результатів з охорони та оздоровлення водних об'єктів;

активізація екологічних ініціатив об'єднань громадян та окремих активістів;

проведення просвітницько-інформаційної діяльності щодо основних положень водного законодавства та практики його застосування, актуальних проблем стану водних ресурсів, його реального впливу на здоров'я людей, висвітлення прикладів позитивної практики водокористування.

1.4. Конкурс спрямований на:

1.4.1. Проведення комплексу робіт з оздоровлення (відновлення) окремих річок за участь органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та широкої громадськості, зокрема:

відновлення та впорядкування водних об'єктів;

впорядкування і догляд (очистка, залуження, залисення) існуючих прибережних захисних смуг річок;

створення прибережних захисних смуг;

проводження заходів з відновленням історично сформованих природних ландшафтів у межах водоохоронних зон річок;

створення та утримання об'єктів природно-заповідного фонду для збереження біорізноманіття біля витоків, на дільницях, важливих для гідрологічного і гідробіологічного режимів, та у дельтах річок тощо;

вивчення екологічного стану окремих річок (збір інформації) та розробка

і впровадження планів дій з їх оздоровлення.

1.4.2. Заходи інформаційно-просвітницької діяльності серед населення, зокрема:

підготовка та поширення серед громадськості, керівників підприємств та посадових осіб органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування різнопланової інформації (книг, брошур, буклетів, плакатів, листівок тощо) про водойми України і планів дій з охорони та відтворення конкретних водних об'єктів.

1.4.3. Висвітлення у засобах масової інформації реалізації заходів за тематикою завдань Конкурсу.

1.4.4. Проведення науково-практичних конференцій, конкурсів, виставок за тематикою завдань Конкурсу.

1.4.5. Проведення заходів зі збереженням історико-культурної спадщини в долинах річок, зокрема організація та підтримка екологічно-етнографічних туристських маршрутів, «екологічних навчальних стежок» тощо.

1.4.6. Упровадження заходів з утримання у зразковому санітарному стані території річкових долин, особливо у межах населених пунктів, створення парків, скверів, лісопарків та інших об'єктів зеленого будівництва в межах водоохоронних зон водних об'єктів.

1.4.7. Проведення громадських слухань з проблем відповідності стану водних ресурсів вимогам Водного кодексу України та розгляд конкретних планів дій з поліпшення стану водних ресурсів.

1.4.8. Проведення громадських експертіз для визначення

доцільноті утримання окремих ставків та водосховищ на малих і середніх річках, експлуатації та утримання окремих осушувальних та зрошувальних меліоративних систем тощо.

1.4.9. Інші види діяльності, внаслідок яких досягається суттєве поліпшення стану водних об'єктів або зростають суспільні можливості для вирішення водно-екологічних проблем.

II. Організація проведення Конкурсу

2.1. З метою остаточного оцінювання поданих учасниками Конкурсу робіт Мінприроди України утворює Конкурсну комісію щорічного Всеукраїнського конкурсу «До чистих джерел» (далі - Комісія).

2.2. Персональний склад Комісії затверджується наказом Мінприроди України.

2.3. Матеріали для участі в Конкурсі приймаються Мінприроди України до 1 листопада поточного року.

2.4. Підсумки Конкурсу затверджуються Комісією до 1 грудня поточного року і оголошуються в День довкілля у наступному році із вшануванням і нагородженням переможців.

III. Оформлення матеріалів та категорій Конкурсу

3.1. На Конкурс подаються такі матеріали:

анкета учасника Всеукраїнського конкурсу «До чистих джерел», форма якої наведена в додатку 1 до цього Порядку;

робота учасника Конкурсу.

Вимоги до оформлення роботи учасника щорічного Всеукраїнського конкурсу «До чистих джерел» наведені в додатку 2 до цього Порядку.

3.2. Переможці Конкурсу визначаються за такими категоріями:

представник місцевої державної адміністрації, органу місцевого самоврядування;

колективи земле - і водокористувачів;

інститути громадянського суспільства;

екологічні товариства і гуртки загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів та позашкільних закладів;

студентські товариства і гуртки;

автори публікацій;

окремі групи громадян, громадян (індивідуальні учасники).

3.3. Матеріали на Конкурс надсилаються на адресу Мінприроди України: 03035, м. Київ, вул. Урицького, 35, Міністерство екології та природних ресурсів України, з поміткою «На Всеукраїнський конкурс «До чистих джерел».

Електронна версія конкурсних матеріалів надсилається на електронну пошту: dzherelakonkurs@gmail.com.

IV. Підбиття підсумків, переможців та фінансування Конкурсу

4.1. Подані на Конкурс матеріали, згруповані за категоріями (номінаціями), аналізуються їх оцінюються за такими критеріями:

отриманий екологічний ефект (екологічна значимість);

комплексність виконаних робіт;

актуальність, отриманий соціальний ефект;

вторинні ефекти і післядія вжитих заходів;

наявні та можливі прояви негативних наслідків.

4.2. Переможці Конкурсу визначаються за результатами аналізу робіт за всіма критеріями відповідно до цього Порядку.

4.3. Для нагородження переможців Конкурсу Комісія затвержує призовий фонд для присудження однієї першої, однієї другої, двох третіх премій, у тому числі цінних подарунків, за кожною категорією. Розміри премій визначаються залежно від розміру призового фонду.

За результатами Конкурсу широкою готовиться видання «Довідник робіт і учасників Всеукраїнського конкурсу «До чистих джерел».

4.4. Перебіг Конкурсу та його підсумки висвітлюються в засобах масової інформації та на офіційному веб-сайті Міністерства екології та природних ресурсів України.

4.5. Проведення Конкурсу фінансується за рахунок коштів Державного бюджету України в межах асигнувань Міністерства, а також коштів не заборонених законодавством.

ВИМОГИ

до оформлення роботи учасника

щорічного Всеукраїнського конкурсу «До чистих джерел»

I. Вимоги до змісту роботи

1.1. Назва роботи.

1.2. Інформація про колективного (індивідуального) учасника

1.3. Загальна інформація про природний об'єкт, на поліпшення

екологічного стану якого спрямована діяльність.

1.4. Інформація про екологічні проблеми, які були вирішені під час

діяльністю учасника.

1.5. Інформація про виконану роботу, що подається на Конкурс:

мета;

завдання;

отриманий результат.

1.6. Фотографії (4-6 шт. у форматі JPEG, TIFF), які ілюструють реалізацію завдань під час діяльності заявитика. До фотографій додаються підписи (в окремому файлі MS Word).

1.7. Висновки.

1.8. Додатки (схеми, діаграми, сценарії уроків та позакласних заходів, методики дослідження тощо, у разі наявності).

II. Вимоги до оформлення тексту

Обсяг роботи – не більше 4-х сторінок формату А4, текстова програма для набору – MS Word. Ім'я файла має відповідати імені заявитика латиницею (Petrenko.doc або Vodgosp.doc).

Параметри форматування документа:

шрифт Times New Roman, кегль 14, стиль – звичайний (normal);

формат сторінки: поля – згори, знизу, справа – 2 см; зліва – 3 см;

між рядковий інтервал – одинарний.

Прізвище та ініціали Підпис Дата

Печатка (якщо є)

Краєзнавство на уроках географії

Ознайомлення дітей з рідним краєм на уроках географії охоплює цілу систему різноманітної краєзнавчої роботи. Що таке краєзнавство? По різному визначають учні значення цього поняття. За педагогічною енциклопедією «краєзнавство» – це вивчення учнями на уроках та в позаурочний час природи, соціально-економічного і культурного розвитку краю: шкільного мікрорайону, села, міста, району, області. Таке визначення не повністю відображає смислове багатство і педагогічні функції краєзнавчої роботи. Досвід переконує, що краєзнавство є не тільки засобом вивчення і пізнання своєї місцевості, а й органічним невіддільним складником навчально-виховного процесу.

Витоки краєзнавства йдуть з глибини кілів і беруть свій початок від народного краєзнавства. Невідомі народні краєзнавці мали знання про різні місця. Відомості про минуле поселень, міст, областей здавна збереглися в народній пам'яті. Свої знання історичного, географічного, господарського характеру вони передавали з покоління в покоління, тим самим зберігаючи наступність у матеріальній і духовній культурі народу.

У вітчизняній педагогіці термін «батьківщинознавство» вперше обрұнував видатний педагог К. Д. Ушинський у роботах «Рідне слово» і «Педагогічна поїздка до Швейцарії». У краєзнавстві він вбачав передусім могутній засіб вивчення рідного краю, його природних ресурсів.

Природа, на думку К. Д. Ушинського, має вивчатися від знайомого – до загального, від близького – до далекого. Він наголошував на необхідності розвивати в дітей «інстинкт місцевості», тобто розуміння взаємозумовленості природних процесів, уміння бачити місцевість у Цілому, з усіма особливостями її природи, життя населення, господарського розвитку. У кожному районі, зазначав учений, «...зосереджена маса відомостей – історичних, географічних, етнографічних, статистичних, які вчитель повинен вміло використовувати, закладаючи надійні основи моральних почуттів, гуманізму, милосердя».

Навчання географії на місцевому матеріалі, пропагандистом якого був К.Д. Ушинський, поклало початок батьківщинознавчому напрямку в географії, що саме і стало основою сучасного краєзнавства.

«У любові до батьківщини, – писав він, – ми не поступаємося жодному народові й довели ще не раз перед усім світом...»

Проблеми краєзнавства у працях «Моральні заповіді дитинства і юності», «Народження громадяніна», «Батьківська педагогіка» глибоко розкриває В. О. Сухомлинський. Учений – педагог розробив струнку систему краєзнавства, де кожний учень залиучається до безпосередньої участі у справах суспільства.

На початку XIX століття розвиток краєзнавства і туризму тримався на окремих учителях, які були ентузіастами у своїй справі»

У роки Великої Вітчизняної війни краєзнавчий рух був направлений на виявлення місцевої сировини для промисловості, яка була перебудована на військовий лад.

Видатні географи і методисти М. М. Баранський, В. О. Кондаков, К. Ф. Строєв, П. В. Іванов, В. П. Замковський зробили значний внесок у розвиток теоретичного краєзнавства у повоєнний період,

У процесі туристсько-краєзнавчої діяльності створюються сприятливі умови, за словами А. С. Макаренка, для «соціального тренінгу» школярів, який полягає у добрих вчинках, справах, звичках. При цьому ідейно-політичні і моральні переконання сформовані в них сім'єю, школою, колективами, засобами масової інформації набувають яскраво вираженого дійового характеру.

Краєзнавство у шкільному закладі варто розглядати як організовану і керовану вчителем багатогранну пізнавальну, пошуково-дослідницьку, суспільно-корисну працю дітей, спрямовану на комплекс вивчення рідного краю (природа, побут, господарство, культура), з посиленою участю їх в охороні та збереженні здобутків національної культури і навколошньої природи. Краєзнавство є однією з важливих основ у зміцненні зв'язку школи з життям, практикою дорослих. Об'єднуючи в собі навчально-

пізнавальну, пошуково-дослідницьку і суспільно-корисну діяльність дітей, краєзнавство володіє великим виховним потенціалом. Це зумовлене насамперед тим, що природа, суспільне життя і праця, економіка, культура, історичне минуле рідного краю – невичерпні джерела пізнання, формування національної са- мосвідомості і світоглядної позиції особистості, та всебічного і гармонійного її розвитку.

Головним джерелом знань про рідний край є краєзнавчі об'єкти. За основними напрямами вивчення їх умовно можна поділити на такі групи: адміністративно-територіальні (населений пункт, район, область, край, країна);

економічні (заводи, господарства, шахти);

історичні (пам'ятки, заповідники, пам'ятки природи);

• культурно-мистецькі (театри, музеї, бібліотеки, навчальні заклади); природні (форми рельєфу, водойми, корисні копалини, рослини і тварини).

Системи краєзнавчої роботи в школі повинна відповісти таким основним вимогам:

ідейність (у правильному розумінні);

науковість і доступність;

комплексність і систематичність;

плановість, наступність, гласність;

оптимальне поєднання пізнавально-пошукової і суспільно корисної праці спілкування дитячих колективів з місцевими установами, організаціями, які мають безпосереднє відношення до краєзнавчої діяльності;

поєднання самостійної краєзнавчої діяльності школярів з кваліфікованим керуванням з боку вчителів.

Вивчення природи і багатств рідного краю дає можливість зrozуміти значення господарської діяльності населення краю, збагнути взаємозв'язок людини з природою,

Робота з вивчення природи рідного краю у різних вікових групах дітей є могутнім засобом виховання в учнів цінних моральних якостей, насамперед національної свідомості, любові до своєї Батьківщини.

Сидячи за партою і користуючись лише підручниками географії, не можливо глібоко і повно пізнати світ. Тут на допомогу вчителеві приходить частина цього великого світу – край, що простягається за вікнами школи.

Саме через краєзнавство здійснюється відоме дидактичне правило, надзвичайно важливе в навчанні географії: «Від відомого до невідомого, від близького до далекого».

За різними даними нас проживає приблизно 44 млн осіб. Багато наших земляків знаходяться на заробітках за кордоном. Спостерігається цікаве явище– коли людина виїжджає за кордон, вона починає по іншому ставитись до України, української мови, історії. Скорі наші діти про свою історію будуть брати інформацію з Інтернету, яка може бути подана з різних точок зору. Для того. Щоб побудувати міцний будинок, потрібний гарній і потужний фундамент, основа. Велика Батьківщина розпочинається з того святого місця, де ми народились, зробили перший крок, вперше вийшли на річку, в ліс, де вперше сіли за парту, зробили крок у доросле життя. На нас з вами покладено завдання створення отої міцної основи, з якої складається поняття Батьківщина. Розпочинається все з простого. Учні повинні знати історію свого населеного пункту, школи, вулиці, визначних людей, які створювали і творять, щоб вони могли з гордістю сказати:» Я житель свого населеного пункту і горджусь цим».

В нашій школі ці завдання вирішуються комплексно під час вивчення різних предметів. На уроках географії природознавства використовується місцевий матеріал.

Мікротопонімі Антонін;

При проведенні навчальної практики ми поєднали вивчення мікротопонімі з можливістю учням відпочити.

Розроблено три маршрути, враховуючи вікові особливості учнів.

Маршрут № 1

Цей маршрут проходить учні 5-6 класів. Тривалість-2 години.

Школа-парк-Романові сади-криничка

Маршрут № 2

Цей маршрут проходить учні 7-8 класів. Тривалість-4 години.

Школа-Домбаль-Хатки-Радішевський садок

Маршрут № 3

Цей маршрут проходить учні 10 класів. Тривалість-6 годин.

Школа-Домбаль-Хатки-Рябий місток-Гатка-Якимовецька вулиця-Замогильна вулиця-Козацька вулиця-школа

КУЗНЕЦОВ ВІКТОР ЄВГЕНОВИЧ,

вчитель географії та біології,

вчитель вищої категорії.

Офіційно

Відділ освіти Красилівської райдержадміністрації
ДП «Старокостянтинівський лісгосп»

НАКАЗ

14.03.2013 р.

м. Красилів

№74

«Про залучення учнівської молоді до участі у Акції Державного агентства лісових ресурсів України «Майбутнє лісу у твоїх руках»

З метою виховання у підростаючого покоління шанобливого ставлення до природи, ознайомлення і безпосередньої участі учнівської молоді у створенні нових лісів, на виконання наказу Державного агентства лісових ресурсів України №47 від 11.03.2013 року і наказу Хмельницького обласного управління лісового та мисливського господарства №14 від 12.03.2013 року,

НАКАЗУЄМО:

1. Відділу лісового господарства ДП «Старокостянтинівське лісове господарство», управлінню освіти, молоді та спорту Красилівської РДА;

1.1. Провести навесні 2013 року заходи в рамках Всеукраїнської акції «Майбутнє лісу у твоїх руках»;

Забезпечити участь в даній Акції учнів загальноосвітніх навчальних закладів;

Продовжити, започатковану в рамках заходів Акції, традиційну пам'ятну посадку лісу, парків, скверів, алей випускниками навчальних закладів.

1.4. Забезпечити належне проведення конкурсів дитячої творчості серед на країці малюнок учнів ЗОНІ 1 – 4 класів за темою – «Людина та Ліс».

1.5. Забезпечити належне проведення конкурсів дитячої творчості серед учнів ЗОНІ 5 – 8 класів на країці твір за темою «Людина та Ліс».

1.6. Конкурси провести до 9 травня, країці творів і малюнки надати лісгоспу до 15 травня. 2. Відділу лісового господарства:

Забезпечити організацію заходів, спрямованих на ознайомлення молоді з професією працівника лісового господарства та процесом вирощування лісів в лісництвах лісгоспу.

Підготувати земельні ділянки лісогосподарського призначення для посадки пам'ятних ділянок випускниками загальноосвітніх навчальних закладів, у зоні розташування лісництв лісгоспу.

Забезпечити надання управлінню лісового та мисливського господарства до 20 квітня 2013 року узагальнених результатів проведення Акції.

3. Контроль за виконанням даного наказу покласти на головного лісничого лісгоспу Бородя І.М. та методиста управління освіти, молоді та спорту Красилівської РДА

М.РОМАНЮК, начальник Управління освіти, молоді та спорту Красилівської РДА.

Ю.ГРАЧУК, директор ДП «Старокостянтинівського лісове господарство»

ПРАВИЛА

проведення конкурсу на країці твір на тему: «Людина та ліс»

Мета та завдання конкурсу

Головною метою конкурсу є підвищення рівня усвідомлення школлярами ролі та значення лісу в житті людини. Завдання конкурсу: – формування екологічної свідомості особистості; – ознайомлення з лісівничими та екологічними проблемами регіону; – розширення та поглиблення знань з основ лісівництва;

– виявлення обдарованої та талановитої молоді і залучення її до співпраці з лісівничою громадськістю;

– активізація лісівничо-просвітницької діяльності.

Учасники конкурсу

До участі в конкурсі запрошується учні 5-7 класів загальноосвітніх середніх навчальних закладів, розташованих на території діяльності державних лісогосподарських підприємств.

Оформлення матеріалів

На конкурс подаються роботи, написані виключно на аркушах формату А-4. Об’єм твору не повинен перевищувати 3-х сторінок. Роботи, написані на папері інших форматів, виконані на комп’ютері, значно більшого об’єму, в т.ч. за рахунок можливого художнього оформлення, не розглядаються.

На титульному аркуші необхідно вказати:

назву твору;
прізвище, ім’я автора;
школа, клас;
домашня адреса, телефон.

Умови проведення конкурсу

Учасники конкурсу виконують роботи в класі (або іншому спеціально призначенню приміщення для проведення конкурсу) в присутності (не менше її складу) членів конкурсної комісії. Всі учасники мають бути забезпечені рівними умовами та можливостями для виконання робіт. Час написання твору – до 3-х годин.

Мова написання твору – українська або російська.

Керівництво конкурсом

Керівництво конкурсом, підведення підсумків та визначення переможців здійснюють оргкомітети (конкурсні комісії), склад яких затверджують:

на першому етапі (рівень державних лісогосподарських підприємств) – керівники державних лісогосподарських підприємств і відповідних первинних організацій Товариства лісівників України;

на обласному етапі - керівники Комітету з лісового і мисливського господарства обласного управління лісового і мисливського господарства, обласних організацій Товариства лісівників України;

– на загальноукраїнському етапі – Голова Державного комітету лісового господарства України, Голова Товариства лісівників України. До складу конкурсної комісії включаються:

керівники та представники державних лісогосподарських підприємств – 3 чол., представники відділів освіти – 3 чол.;

представник Товариства лісівників України – 1 чол.;

представник профспілки працівників лісового господарства – 1 чол.;

– інших громадських організацій, які сприятимуть проведенню конкурсу – до 2 чол.

Критерій оцінки твору

У першу чергу враховуватиметься розуміння авторами вагомості значення лісів для збереження життя на планеті, вміння висловити це зрозуміло та з притаманною власною індивідуальністю.

Твір може містити власні погляди на збереження та відтворення лісів, проблеми, пов’язані з лісами нашої країни та можливі, на думку автора, шляхи їхнього вирішення.

Етапи та терміни проведення конкурсу

Після проведення в регіоні головного заходу Акції – посадки дерев, учні 5 – 7 класів загальноосвітніх навчальних закладів пишуть твори на загальну тему «Людина та ліс». Твори направляються до державних лісогосподарських підприємств за місцем розташування. Підсумки конкурсу проводяться в три етапи:

1 этап – 8 травня – рівень державних лісогосподарських підприємств;

етап – 24 травня – на обласному рівні;

етап – 15 вересня – на загальноукраїнському рівні.

На кожному рівні проведення конкурсу визначаються три переможці.

Роботи, які зайняли перше місце на рівні державних лісогосподарських підприємств (1 этап), з поміткою «Конкурс на країці твір» направляються на адресу Комітету з лісового і мисливського господарства обласного управління лісового і мисливського господарства й беруть участь у конкурсі на обласному рівні.

Учень, робота якого зайняла перше місце, є переможцем обласного рівня (2 этап), його робота направляється на адресу Державного комітету лісового господарства України, і учень бере участь у загальноукраїнському (третьому) етапі конкурсу.

Нагородження переможців конкурсу кожного етапу організовується керівниками лісогосподарських підприємств, відповідних організацій Товариства лісівників

До участі в церемонії нагородження запрошується керівники району, працівники відділів освіти, представники громадських організацій, ЗМІ.

Адреса оргкомітету конкурсу:

01601, м. Київ

вул. Шота Руставелі, 9а

Державний комітет лісового господарства України.

Матеріали надсилаються з поміткою «Конкурс на країці твір» відповідно до вимог конкурсу (каб.№414).

Переможці конкурсу відзначаються цінними подарунками вартістю в межах:

На рівні державних лісогосподарських підприємств:

I місце – до 500 грн; місце – до 400 грн; місце – до 300 грн.

На обласному рівні:

місце – до 1000 грн.

Місце – до 800 грн.

місце – до 500 грн.

На загальноукраїнському рівні:

місце – до 4000 грн.

місце – до 2000 грн.

III місце – до 1000 грн.

На кожному рівні, оргкомітети конкурсів мають право встановлювати додаткові заохочувальні нагороди.

Фінансування

Фінансування конкурсу та нагородження переможців грамотами та цінними подарунками здійснюються за рахунок коштів:

державних лісогосподарських підприємств;

Товариства лісівників України, його обласної організації.

Всеукраїнська акція «День зустрічі птахів»

Офіційні документи

Хмельницька обласна державна
адміністрація
Департамент освіти і науки,
молоді та спорту

ЛИСТ

від 19 лютого 2013 року № 103-4/2013

Про проведення Всеукраїнської акції учнівської молоді «День зустрічі птахів»

Повідомляємо, що на виконання Державної цільової програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року (постанова Кабінету Міністрів України № 785 від 27.11.2010 р.) та з метою актуалізації уваги учнівської молоді до сучасних проблем приваблювання і охорони, поширення і збільшення чисельності та видового різноманіття перелітних птахів, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, починаючи з 2013 року, започатковує щорічне проведення Всеукраїнської акції «День зустрічі птахів» (далі - Акція).

До участі в Акції запрошується педагогічні працівники та учні 1-11 класів загальноосвітніх шкіл та позашкільних навчальних закладів.

Акція проводиться в заочному форматі.

Учасники Акції подають матеріали відповідно до Умов про проведення акції, що додаються, на адресу оргкомітету: 04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 19, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (з поміткою на конверті «День зустрічі птахів»); тел.: (044) 430-02-60, 430-04-91, електронна адреса: valentina@nenc.gov.ua (для консультацій).

Просимо інформацію про проведення Всеукраїнської акції «День зустрічі птахів» довести до відома педагогічними працівниками та учнів підвідомчих загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів та сприяти залученню їх до участі в заходах Акції.

Директор департаменту В.І.ОЧЕРЕТЬЯНКО

Додаток до листа ДОН, МС від .02.2013р. №

УМОВИ проводення Всеукраїнської акції «День зустрічі птахів»

Загальні положення

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (далі - НЕНЦ) з 2013 року започатковує проведення щорічної заочної Всеукраїнської акції «День зустрічі птахів». Керівництво акцією на місцях здійснюють обласні, міські, районні центри еколого-натуралістичної творчості (станції юних натуралістів).

Акція передбачає широке залучення учнівської молоді до приваблювання та охорони перелітних птахів у період їх повернення із зимівлі до рідного краю.

Мета акції

Головною метою акції є актуалізація уваги учнівської молоді до сучасних проблем приваблювання і охорони, поширення і збільшення чисельності та видового різноманіття перелітних птахів.

Завдання акції:

- ознайомлення з видовим різноманіттям перелітних птахів рідного краю;

- поширення знань про сезонні явища у природі і в житті птахів;

- розвиток гуманного ставлення до птахів, мотивація інтересу до їх охорони;

- формування відповідальності за стан оточуючого природного середовища;

- залучення до практичної діяльності у проведенні робіт по приваблюванню птахів;

- сприяння вихованню активної життєвої позиції учасників акції.

Учасники акції

До участі в акції запрошується учні 1-11 класів загальноосвітніх шкіл та позашкільних навчальних закладів.

Участь у акції може бути як індивідуальною, так і колективною.

До участі у номінації «Найкращий організатор біологічних свят» запрошується педагоги загальноосвітніх та

позашкільних навчальних закладів.

Порядок та терміни проведення акції

Акція проводиться заочно у два етапи:

I етап - обласний (вивчення видового різноманіття перелітних птахів рідного краю; сезонних явищ природі і в житті птахів; виготовлення штучних гніздівель та заготівля кормів; розвішування штучних гніздівель; здійснення підгодівлі птахів (березень, квітень); проведення свята «День зустрічі птахів», на якому підводяться підсумки акції (I квітня).

- II етап - фінальний (всеукраїнський).

За результатами обласних етапів акції на адресу всеукраїнського оргкомітету до 20 квітня надсилається: інформація про проведення обласного етапу акції; країнні роботи для участі у фінальному всеукраїнському етапі.

Творчі роботи учасників акції приймаються оргкомітетом, не рецензуються та не повертаються.

Інформація про підсумки Всеукраїнської акції «День зустрічі птахів» буде розміщена на сайті НЕНЦ (www.nenc.gov.ua)

Адреса оргкомітету: 04074 м. Київ, вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ.

Номінації акції і вимоги до робіт

- Номінація «Майстер-клас: «Шпаківні і дуплянки своїми руками» Номінація передбачає виготовлення (кількість необмежена) штучних гніздівель школярами і учнівською молоддю самостійно та за допомогою дорослих (обов'язково вказати). Критеріями оцінювання є: добротність, оригінальність виконання, супроводжуючий опис поетапного виготовлення.

- Номінація «Агітаційна робота» Номінація передбачає випуски стінгазет, виготовлення листівок, банерів, плакатів, фотопортажів. Критеріями оцінювання є: оригінальність, зміст, завершеність і можливість використання в якості наочної агітації.

- Номінація «Найщедріша годівничка» Номінація передбачає виготовлення годівничок, їх розміщення на пришкільних ділянках, у парках, скверах, у лісі, біля житлових будинків та в інших місцях. Організація регулярної підгодівлі птахів і спостереження за видами та їх кількістю. Підготовка творчого звіту в довільній формі про організацію підгодівлі (скільки кормів заготовлено, яка кількість і яких годівничок розвішана, які птахи відвідують і насکільки регулярна підгодівля). Бажано зробити фотографії діючих годівничок під час відвідування їх птахами.

- Номінація «Найкращій організатор біологічних свят» В номінації приймаються розробки сценаріїв свят, методичні рекомендації та звіти щодо проведення свята «День зустрічі птахів», конкурсів, вікторин, розробки занять, присвячених птахам.

Підведення підсумків та нагородження переможців

Автори країнніх робіт будуть відзначенні грамотами Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Фінансування акції

Витрати на організацію та проведення акції здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

Додаток до Умов проведення
Всеукраїнської акції «День зустрічі птахів»

ЯК ЗРОБИТИ ШПАКІВНЮ СВОЇМИ РУКАМИ

Зробити шпаківню своїми руками неважко. Головне, щоб під рукою були найпростіші інструменти для виготовлення будиночка для птахів: молоток, пила, рубанок, напівкругла стамеска або вузьке долото, а також дошки товщиною 1,5-2 і шириною 14-18 см.

Спочатку необхідно виготовити передню та задню стінки. Для цього під косинець розмічають їх довжину, рівну 32 см, після чого нарізають заготовки. Бічні стінки повинні бути на 2 см вужчі від передньої і задньої, довжиною ж вони однакові. Зовнішні сторони стінок можна вистругати, внутрішні ж країще залишити шорсткими: птахам буде легше дертися до льотка. Якщо дошки вже були вистругані з обох сторін, то у передньої стінки на внутрішній стороні роблять насічки. Потім по осьовій передній стінці шпаківні, відступивши від верхнього зрізу на 5 см, видовбувають або висвердлюють круглий льоток. Діаметр його 5-6 см. Стінки шпаківні щільно збивають цвяхами, намагаючись не залишати щілин. Якщо щілини все-таки залишилися, їх треба замазати шпаклівкою або глиною: птахи не терплять протягів. Вставне дно шпаківні країще накладного. Для цього нижню дощечку підганяють під розмір будиночка і прикріплюють її двома цвяхами.

Щоб шпаківня провітрювався і була сухою, в дні залишають помітні щілини для вентиляції. Тепер залишилося приробити знімну кришку шпаківні. Виготовляють її з обапола (крайня дошка від необрізної колоди). Довжина кришки шпаківні 25 см, а ширина кришки шпаківні 20 - 22 см. З боку задньої стінки кришки підходить майже впритул, над передньою вона повинна виступати на 5 см, щоб закрити льоток від дощу. Кріплять кришку за допомогою втулки - квадратної дощечки, вирізаної в тих же розмірах, що і дно. Прийвівши втулку до внутрішньої сторони кришки і перевіривши, як вона входить всередину стінок, залишається легенько скріпiti їх між собою шурупами або цвяхами. Така кришка шпаківні дозволить по осені почистити БУДИНОЧОК для птахів.

Шпаківня зібрана. Тепер потрібно приладнати цей будиночок для птахів до дерева. Якщо шпаківня призначена для парку або гаю, то варто подумати над її забарвленням; адже вона замаскує гніздівло в зелений кроні, зробить її непомітною для руйнівників.

Кріплять шпаківню до дерева просмоленою мотузкою, або дротом. Для цього з боків будиночка похиляють два цвяхи. На висоті 7-8 м від землі шпаківню підвішують до дерева: підхопивши мотузкою кришку, її пропускають під цвяхами, потім простягають над сучком і кінці виводять по іншій стороні ствола, де і пов'язують їх надійними вузлами. Буває, що шпаківню зручніше кріпiti планкою (наприклад, коли будиночок виставляють на жердині). У цьому випадку кріплять планку, збиваючи її із задньою стінкою до збірки шпаківні. Зрозуміло, цвяхи забивають з боку стінки шпаківні, а кінці їх загинають на планці зовні. Важливо запам'ятати, що птахи не люблять селитися в будиночку для птахів, що схиляється в бік чи завалюється назад.

З яких дошок зробити шпаківню? Однаково хороші липові, осикові, соснові і ялинові. Можна пустити в діло старі, але, звичайно, не гнилі дошки. Не можна робити пташині будиночки з фанери: в них холодно і неспокійно - фанера звукоіроніка.